

BESLUT
2024-03-13

Klagande

NN

Det överklagade beslutet

Centrala studiestödsnämndens
(CSN) beslut den 14 december 2023

Saken

Omställningsstudiestöd; Arbete
under studietiden

Överklagandenämndens beslut

Överklagandenämnden avslår överklagandet.

Överklagandenämndens beslut får enligt 47 § andra stycket i lagen om omställningsstudiestöd inte överklagas.

Ärendet

NN ansökte om omställningsstudiestöd för studier på ett sjuksköterskeprogram vid ett universitet under tiden den 16 januari 2023 – 14 januari 2024 och uppgav att hon inte ska arbeta under studieperioden och att hennes arbetsgivare inte kommer att betala ut lön till henne för att hon ska studera. NN meddelade senare CSN att hon har en anställning, 168 timmar dygnetruntbereidskap under en vecka per månad, som deltidbrandman under studietiden och att ersättningen hon får är 30,30 kronor per timme oavsett om hon deltagit i arbete.

CSN avslag ansökan med följande motivering. NN kan inte få omställningsstudiestöd eftersom hon är anställd som deltidbrandman under samma tid och att anställningen omfattar 168 timmar beredskapstid per månad. En person som har beredskap och som har lön eller annan ersättning från arbetsgivaren under arbetstiden, anses arbeta och omställningsstudiestödets storlek bestäms i förhållande till omfattningen av den studerandes studier och förvärvsarbete. Lägsta möjliga omfattning som CSN kan bevilja för omställningsstudiestödet är 20 procent. CSN kan endast lämna omställningsstudiestöd i en omfattning som tillsammans med hennes arbete blir max 100 procent. Av skälen till beslutet framgår också att det finns fler villkor som måste vara uppfyllda för att omställningsstudiestöd ska kunna beviljas, men att CSN inte haft anledning att pröva övriga villkor.

NN överklagade beslutet och anförde i huvudsak följande. Beslutet grundar sig på att CSN beräknat hennes arbetstid som deltidbrandman till 168 timmar/månad trots att

beredskapstid enligt lagen inte ska räknas som arbetstid. Beredskapstid räknas inte som arbetstid enligt arbetstidslagen (1982:673). Försäkringskassan anser inte att beredskapstid ska anses vara arbetstid. Genom en ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsersättning den 31 maj 2021 kan dagpenning i arbetslöshetsförsäkringen inte längre baseras på arbete som avser beredskap och övning i en anställning som endast omfattar beredskap för och deltagande i kommunal räddningstjänst enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor.

CSN överlämnade överklagandet och handlingarna i ärendet.

CSN:s rättsavdelning gav därefter in ett yttrande och anförde i huvudsak följande. Fråga i ärendet är om beredskapstid som deltidsbrandman ska anses utgöra sådant förvärvsarbete som enligt 17 § lagen om omställningsstudiestöd begränsar rätten till omställningsstudiestöd.

Om beredskapstid och arbete som deltidsbrandman

Det är kommunen som ansvarar för olycksförebyggande verksamhet och räddningstjänst inom kommunen. De kommunala räddningstjänsterna organiseras framför allt med heltids- och deltidsanställda brandmän. För deltidsbrandmän gäller särskilda villkor, varav många bestäms genom kollektivavtal. Deltidsbrandmän är endast anställda för beredskapstjänstgöring. Vid beredskapstjänstgöring ska deltidsbrandmannen vara beredd att på några minuter inställa sig på brandstationen om det kommer ett larm. Kraven innebär att deltidsbrandmän under sin beredskap måste bo, arbeta och i övrigt vistas i närheten av brandstationen. Vanligtvis har deltidsbrandmän beredskapstjänstgöring dygnet runt var tredje eller fjärde vecka men även andra varianter förekommer. Utöver detta ingår arbete med övningar, som vanligtvis förläggs på kvällar och helger, samt arbete i form av materialvård och utbildning. Anställningen innehas normalt vid sidan av en heltidsanställning hos en annan huvudarbetsgivare. Anställningsvillkoren är alltså sådana att anställningen är avsedd att vara ett extra arbete och inte en deltidsanställning som det begreppet normalt används. Arbetet består till största delen av beredskap och ersättningen per timme för beredskap är låg.

Undantaget i lagen om arbetslöshetsförsäkring

Sedan den 31 maj 2021 undantas arbete i form av övning och beredskap i en anställning som deltidsbrandman vid beräkning av arbetslöshetsförsäkring. Syftet med undantaget var att underlätta för heltidsanställda som blir av med sin arbeten att fortsätta arbeta som deltidsbrandmän. Tidigare bestämmelser, där arbete som deltidsbrandman beaktades vid beräkningen av arbetslöshetsersättning, innebar att många som blev av med sin huvudsysselsättning kände sig tvungna att även säga upp sig från sina arbeten som deltidsbrandmän, eftersom deras arbetslöshetsersättning annars riskerade att bli mycket låg.

Beredskapsarbete som deltidsbrandman utgör ett förvärvsarbete som ska samordnas med omställningsstudiestöd

CSN noterar inledningsvis att undantaget i 38 § lagen om arbetslöshetsförsäkring gäller för arbete i form av beredskap och övning som deltidbrandman. Undantaget har med andra ord inte tillkommit med anledning av att beredskap inte anses utgöra arbete, utan endast för att underlätta för den som blir av med sitt huvudsakliga arbete att kunna behålla sitt arbete som deltidbrandman och ändå få en rimlig arbetslöshetsersättning.

Syftet med bestämmelsen i 17 § lagen om omställningsstudiestöd är att motverka att studerande blir överkompenserade under tiden med omställningsstudiestöd. Med överkompensation avses i detta sammanhang att andelen helt omställningsstudiestöd och kvarvarande arbete tillsammans inte får överstiga heltid. Som bestämmelsen har utformats saknar det helt betydelse med vilka belopp omställningsstudiestöd respektive lön för arbete utgår under studietiden. Utifrån ovanstående bedömer CSN att arbete som deltidbrandman utgör sådant förvärvsarbete som, oaktat storleken på ersättningen för sådant arbete, enligt 17 § lagen om omställningsstudiestöd ska samordnas med omställningsstudiestöd. Vid Försäkringskassans beräkning av SGI och årsarbetstid ingår beredskapstid visserligen aldrig i den s.k. årsarbetstiden.⁵ Däremot utgör lön för beredskapstid en ersättning för arbete och kan som sådan enligt 25 kap. 7 § socialförsäkringsbalken medräknas vid bestämmandet av den årliga inkomst som enligt 22–27 §§ lagen om omställningsstudiestöd ska läggas till grund för att bestämma storleken på den studerandes omställningsstudiestöd. En studerande som har haft lön för arbete på heltid och därutöver för arbete som deltidbrandman, kommer därför att få omställningsstudiestöd med ett belopp som beräknas för att ersätta ett inkomstbortfall från båda dessa arbeten. Om hänsyn enligt 17 § lagen om omställningsstudiestöd inte skulle tas till förvärvsarbete i form av beredskapstid som deltidbrandman, uppstår därför märkliga effekter. En studerande med helt omställningsstudiestöd som inte avstår från sitt arbete som deltidbrandman under studietiden skulle då bli kompenserad för att avstå från arbete och lön som han eller hon i praktiken fortsatt genomför och erhåller.

Det aktuella ärendet

NN har uppgett att hon har anställning som deltidbrandman med en beredskapstid om 168 timmar per månad under studietiden. Beredskapsarbete som deltidbrandman utgör enligt CSN:s uppfattning sådant förvärvsarbete som enligt 17 § lagen om omställningsstudiestöd ska samordnas med omställningsstudiestöd. Arbete på heltid motsvarar omkring 173 timmar per månad. Arbete om 168 timmar per månad motsvarar således mer än 80 procent av heltid och det saknas därmed utrymme att lämna omställningsstudiestöd. CSN anser därför att överklagandet ska avslås.

NN har getts möjlighet att komma in med synpunkter med anledning av CSN:s yttrande och hon lämnade därefter in synpunkter och anförde bland annat följande. Omställningsstudiestöd bör medges helt eller delvis. Hon har avstått från ordinarie heltidsarbete i kommunen som även ansvarar för den kommunala räddningstjänsten. Vid sidan av arbetstiden förekommer så kallad beredskap eller beredskapstid. Tjänstgöring inom flera områden eller arbetsplatser hos samma arbetsgivare får inte överstiga heltid utan att övertidsersättning utgår. Med tanke på hur CSN uppfattar arbete skulle beredskapstiden generera övertid med 168 timmar varje månad vilket

strider mot arbetstidslagen. Enligt § 8 finns en gräns för övertid på 48 timmar/4 veckor eller 50 timmar på en kalendermånad, dock högst 200 timmar/kalenderår. CSN lyfter att lagen om omställningsstöd syftar att motverka överkompensation av studerande men tar inte i beaktning att beredskapsersättningen har en låg ersättning och risken för överkompensation då är låg. En rimlig beräkning av beredskapstiden ger förutsättningar för att kunna kombinera studier med fortsatt deltagande i den kommunala räddningstjänsten. Dessutom bör hänsyn tas till att tolkningen av begreppet arbete inte är definitivt samt att beredskapstid inte räknas som arbetstid enligt arbetstidslagen (1982:673). Aktivt arbete utförs inte under beredskapstiden i väntan på ett larm. Bedömning av beredskapsarbetets omfattning med beredskap var fjärde vecka skulle kunna ses som delvis arbete (tex. 25 procent) med möjlighet till omställningsstudiestöd (75 procent) vilket skulle uppgå till heltid. Alternativ redovisning av antalet larmtimmar under perioden. Ytterligare skulle beredskapsersättningen inte påverka bidragets storlek. Maxbeloppet på bidrag vid inkomst på 30 000kr/mån är 21 100kr/ fyra veckor. Detta är taket på bidragsbeloppet så även om inkomsten för den studerande skulle överstiga 30 000kr/mån utgår inte ett högre bidrag. Hennes månadslön från det ordinarie heltidsarbetet (som hon avstår från under studietiden) är 30 751 kr/ månad vilket utgör nivån för maxbelopp. Slutligen så har handläggningstiden hos CSN varit lång, drygt ett år, och vid ansökan under hösten 2022 kunde CSN's personal inte svara på frågan om beredskapsarbete. Detta har gjort det omöjligt att i ett tidigt skede ta beslut om fortsatt deltagande eller inte i räddningstjänsten och hur det skulle påverka hennes ekonomiska situation.

Författningsbestämmelser

Av 17 § lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd framgår följande. Omställningsstudiestödets storlek bestäms i förhållande till omfattningen av den studerandes studier och förvärvsarbete. Omställningsstudiestöd lämnas med

1. helt stöd vid studier på minst heltid,
2. 75 procent av helt stöd vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid,
3. 60 procent av helt stöd vid studier på minst 60 procent men mindre än 75 procent av heltid,
4. 50 procent av helt stöd vid studier på minst 50 procent men mindre än 60 procent av heltid,
5. 40 procent av helt stöd vid studier på minst 40 procent men mindre än 50 procent av heltid, och
6. 20 procent av helt stöd vid studier på minst 20 procent men mindre än 40 procent av heltid.

En studerande som har ett förvärvsarbete under studietiden måste avstå från förvärvsarbetet under den tid och i den omfattning som omställningsstudiestöd ges. Till en sådan studerande får stöd därför lämnas i sådan omfattning att stödet enligt första stycket och omfattningen av förvärvsarbetet tillsammans uppgår till högst heltid.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om beräkning av omställningsstudiestödets omfattning.

Överklagandenämndens bedömning

Av 17 § lagen om omställningsstudiestöd framgår att det är möjligt att förvärvsarbete under samma tid som man studerar med omställningsstudiestöd. Den begränsning som finns är att man i den situationen inte ska bli överkompenserad, vilket medför att omställningsstudiestödet och förvärvsarbetet sammantaget som mest får uppgå till heltid. Här har man i lagens förarbeten (prop. 2021/22:176, s.225) bland annat uttalat att omställningsstudiestöd är ett generöst stöd och att det inte vore rimligt om den som arbetar och samtidigt studerar kan få lön och kompletterande omställningsstudiestöd som tillsammans uppgår till mer än motsvarande heltid. Regeringen anser därför att omställningsstudiestöd bör få lämnas endast i en sådan omfattning att omfattningen av omställningsstudiestödet och den studerandes återstående förvärvsarbete tillsammans motsvarar högst heltid och att omställningsstudiebidraget bör vara anpassat till detta. Vidare uttalas att förlaget innebär att den som inte avstår från arbete under samma tid och i samma omfattning som studier med omställningsstudiestöd bedrivs får omställningsstudiestöd felaktigt. Den som har helt stöd får till exempel inte arbeta alls under studietiden.

Överklagandenämnden finner att NN:s anställning som deltidsbrandman inte, i studiestödshänseende, kan bedömas på annat sätt än att det är sådant förvärvsarbete som avses i 17 § lagen om omställningsstudiestöd.

Annat har inte framkommit än att NN:s uppdrag som deltidsbrandman omfattar 168 timmar per månad, vilket som CSN funnit, motsvarar mer än 80 procent av heltid och det saknas därmed utrymme att lämna omställningsstudiestöd. Överklagandet ska därför avslås.

Robert Dalman

Christina Sundström

Beslutet har fattats av Eva Gullfeldt, ordförande, Robert Dalman, myndighetschef, samt ledamöterna, Olof Edling, Staffan Ingmanson, Gunilla Lavås, Jessica Levin, Jonathan Sjölander och Helena Söderberg

Föredragande: Christina Sundström

Kopia till CSN och CSN:s rättsavdelning
Kopia till Utbildningsdepartementet